

Julian Kałowski

Konstytucje i inne zbiory prawne instytutów życia konsekrowanego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 29/1-2, 149-184

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JULIAN KAŁOWSKI MIC

**KONSTYTUCJE I INNE ZBIORY PRAWNE
INSTYTUTÓW ŻYCIA KONSEKROWANEGO
WEDŁUG
KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 R.**

Treść: Wstęp — I. Określenie i podział zbiorów prawnych instytutów życia konsekrowanego. — 1. Prawo własne — *ius proprium*. — 2. Konstytucje — *constitutiones*. — II. Zawartość zbiorów prawnych. — 1. Kanony, które w sposób bezpośredni lub pośredni odsyłają do konstytucji. 2. Kanony, które odsyłają do prawa własnego. — 3. Kanony pozwalające na zastosowanie innych norm od przewidzianych w Kodeksie. — III. Dekrety Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich. — 1. Dekret *Iuris Canonici Codice*. — 2. Dekret *Praescriptis canonum*. — Zakończenie.

Wstęp

Od początku pojawiania się w Kościele różnych instytucji, a wśród nich i zorganizowanych form instytutów życia konsekrowanego, prawodawstwo ich przechodziło wielorakie fazy rozwojowe, co najczęściej podyktowane było zmieniającymi się warunkami społeczno-ekonomicznymi, a szczególnie koniecznością dostosowania się do aktualnie obowiązujących zarządzeń Kościoła katolickiego¹.

Sobór Watykański II również zwrócił uwagę na instytuty życia konsekrowanego, nakazując przeprowadzenie przystosowanej odnowy:

„Sposób życia, modlitwy i pracy powinien dobrze odpowiadać dzisiejszym możliwościom fizycznym i psychicznym członków, jak również stosownie do wymogów charakteru każdego instytutu —

¹ Por. *Normae secundum quas S. Congr. Episcoporum et Regularium procedere solet in approbandis novis institutis votorum simplicium*, Typis S.C. de Propaganda Fide 1901; *Normae pro approbandis congregationibus religiosis votorum simplicium novo Iuris Canonici accommodatae*, Romae 1917; *De regulis et constitutionibus religiosorum ad normam canonum Codicis Iuris Canonici reformandis*, AAS 10 (1918) 290; *Normae secundum quas Sacra Congregatio de Religiosis in novis religiosis congregationibus approbandis procedere solet*, AAS 13 (1921) 312—319; *Declaratio circa religiosorum constitutiones Codici reformatas S. Congregationis pro revisione subiciendas ex decreto 26 iunii 1918, 26 octobris 1921*, AAS 13 (1921) 538—539; L. R. RAVASI, *De regulis et constitutionibus religiosorum*, Romae 1958.

potrzebom apostołskim, wymaganiom kultury, warunkom społecznym i ekonomicznym i to wszędzie, a zwłaszcza na terenach misyjnych. Według tych samych kryteriów należy również przebadać sposób rządzenia w instytutach. Dlatego też konstytucje, dyktoria, zwyczajniki (*libri usuum*), modlitewniki, ceremoniały i tym podobne książki należy poddać odpowiedniej rewizji, a po usunięciu przepisów przestarzałych dostosować do dokumentów wydanych przez ten święty Sobór”².

Jest rzeczą zrozumiałą, że ponieważ Sobór Watykański II nakreślił tylko ogólne wytyczne odnoszące się do przystosowanej odnowy życia zakonnego, dlatego bardziej szczegółowe normy dotyczące tej materii zamieszczone zostały w późniejszych dokumentach wykonawczych, wydanych przez Stolicę Apostolską. Jednym z takich dokumentów posoborowych jest motu proprio Pawła VI *Ecclesiae Sanctae*³, w którym podano zasady, według których należało postępować przy wprowadzaniu w życie dekretu *Perfectae caritatis*.

Odnosnie do rewizji prawodawstwa motu proprio *Ecclesiae Sanctae* postanawia:

„Ogólne ustawy każdego Instytutu Zakonnego (Konstytucje, Typiki, Reguły czy inaczej nazwane) zawierają mniej więcej te elementy:

a) zasady ewangeliczne i teologiczne w życiu zakonnym i jego zespolenie z Kościołem oraz odpowiednie i pewne słowa, w których uznaje się i zachowuje ducha i właściwe zamiary założycieli, a także tradycje, co w sumie stanowi dziedzictwo każdego Instytutu Zakonnego (DZ 2 b);

b) przepisy prawne konieczne do jasnego określenia charakteru, celów i środków Instytutu; nie należy mnożyć tych przepisów, ale zawsze powinno się wyrazić je adekwatnie.

Konieczne jest zjednoczenie obydwu czynników, mianowicie duchowego i prawnego, by zasadnicze kodeksy Instytutów posiadały trwałą podstawę i by przepajał je prawdziwy duch i życiowy przepis; wystrzegać się należy, by nie sporządzić tekstu albo tylko prawniczego, albo jedynie w formie zachęty.

Z podstawowego kodeksu Instytutów należy wykluczyć rzeczy przestarzałe lub ulegające zmianom zależnie od zwyczajów epoki albo odpowiednie dla warunków li tylko miejscowych. Te zaś przepisy, które odpowiadają obecnej epoce, warunkom fizycznym, psychicznym zakonników oraz szczególnym okolicznościom, nale-

---

² Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, 3.

³ Paulus VI, Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 6 VIII 1966, AAS 58 (1966) 757—787.

ży zamieścić w kodeksach dodatkowych, zwanych dyrektoriami, podręcznikami lub innym mianem”⁴.

Należy zaznaczyć, że chociaż Sobór Watykański II zapoczątkował odnowę instytutów życia konsekrowanego, to jednak prawne zarządzenia soborowe i posoborowe w tej materii miały charakter tymczasowy i obowiązywały one do chwili wejścia w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 25 stycznia 1983 r., tj. do pierwszej niedzieli Adwentu tegoż roku⁵.

Kodeks Prawa Kanonicznego w księdze II, kanonach 573—746 traktujących o instytutach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostołowskiego, przyjął niektóre wytyczne dokumentów soborowych i posoborowych. Jednak pod wpływem doświadczenia, a szczególnie źle pojętej odnowy instytutów życia konsekrowanego oraz wynikłych kryzysów, jak spadek liczby powołań, masowe występowanie i całkowite opuszczanie stanu zakonnego, pewne kwestie wymagały zarówno nowego ujęcia, jak i uściślenia. Temu stanowi rzeczy starano się zaradzić w Kodeksie z 1983 r. oraz przez praktykę Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich⁶.

Należy także zaznaczyć, że w okresie posoborowym wiele instytutów życia konsekrowanego, nie licząc się ani z duchem założycieli, ani z tradycjami, ani z dobrze pojętymi wytycznymi Kościoła, tworzyło sobie całkiem nowe konstytucje⁷. Dlatego — dla przedłożonych wyżej racji — Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. odnośnie do prawodawstwa pozostawił instytutom życia konsekrowanego stosunkowo dużą autonomię, wskazując jednocześnie wyraźnie, jakie kwestie koniecznie muszą być zamieszczone w konstytucjach, a jakie w innych zbiorach prawnych⁸.

Omówienie wymogów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. odnośnie do dostosowania konstytucji i innych zbiorów prawnych

⁴ Tamże, *Normae ad exequendum decretum SS. Concilii Vaticani II, Perfectae caritatis*, 12—14.

⁵ Por. kan. 6.

⁶ E. Sastre Santos, *De normis ad codices congregationum religiosarum congruenter recognoscendos*, Commentarium pro religiosis et missionariis, 59 (1978) 139—140; Por. J. Aubry, *Il rinnovamento della missione negli Istituti religiosi dediti all'apostolato*, Vita consacrata 21 (1985) 183, odn. 12—13: „...secondo ricerche e statistiche precise, in Francia nel 1973, una comunità di dieci religiose ne contava in media tra i 20 e i 50 anni, cinque tra i 50 e i 70 anni e due di più di 70 anni. Oggi, undici anni dopo, il tre tende a diventare due ... Secondo le stesse statistiche, le religiose francesi, tra il 1969 e il 1973, hanno chiuso 1500 case-istituzioni ... Alcuni Istituti di pochi membri sono destinati a sparire, magari facendo fusione con un Istituto più forte dal carisma simile; tamże, s. 208: ... tra il 1970 e il 1980, più di centomila religiosi a religiose hanno abbandonato la vita consacrata e i loro Istituti ...”

⁷ E. Sastre Santos, jw. s. 139—140.

⁸ D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi. Commento al Codice. Ver-*

do jego wytycznych wydaje się być pożyteczne chociażby i z tego powodu, że Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich przypomniała o tym obowiązku w 1984 r.⁹

I. Określenie i podział zbiorów prawnych instytutów życia konsekrowanego

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. w księdze II, części III (kan. 573—746) zatytułowanej *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego* często posługuje się terminem *constitutiones* — konstytucje i *ius proprium* — prawo własne. Kodeks czyni to przy różnych okazjach, a najczęściej wówczas, gdy poleca umieszczenie jakiejś instytucji w konstytucjach lub w prawie własnym.

Powstaje zatem pytanie: co Kodeks rozumie przez konstytucje — *constitutiones*, a co przez prawo własne — *ius proprium*? Czy są to pojęcia przeciwstawne? A jeśli nie, to które z nich jest nadrzędne, a które podporządkowane?

Wydaje się rzeczą niezbędną, aby dla właściwego rozwiązania przedłożonych wyżej kwestii najpierw omówić prawo własne — *ius proprium*, a następnie wyrażenie konstytucje — *constitutiones*.

1. Prawo własne — *ius proprium*

Mianem prawo własne — *ius proprium* zwykło się określać ustawy instytutów życia konsekrowanego różne od prawa powszechnego, tj. od Kodeksu Prawa Kanonicznego lub innych norm wydanych przez najwyższą władzę kościelną albo dla wszystkich wiernych, albo dla wszystkich instytutów życia konsekrowanego¹⁰.

Z podanej wyżej definicji odnoszącej się do prawa własnego — *ius proprium* wynika, że jest ono nie tylko bardzo szerokie, lecz także zawiera w sobie wszystkie zbiory prawne, którymi kierują się instytuty życia konsekrowanego¹¹. A zatem w zakres pojęcia prawo własne — *ius proprium* wchodzi zarówno konstytucje, jak i inne zbiory prawne obowiązujące w poszczególnych instytutach

sione della seconda edizione spagnola, Roma 1984, s. 22; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico, costituzioni e altre fonti del diritto proprio*, Il nuovo Codice e la vita religiosa, Milano 1984, s. 209—214.

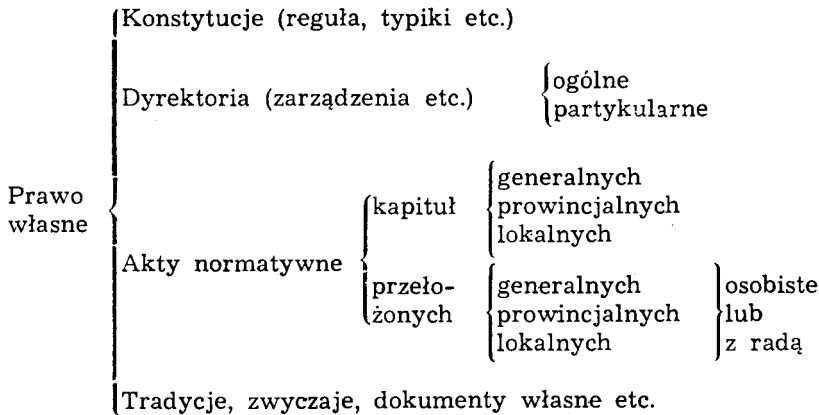
⁹ Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, decr. *Iuris Canonici Codice*, 2 II 1984 i decr. *Praescriptis canonum*, 2 II 1984, L'Osservatore Romano, 3 II 1984.

¹⁰ E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 126—128; D. J. Andres, jw., s. 24—26; E. Gambari, *Vita religiosa oggi secondo il Concilio e il nuovo Diritto Canonico*, Roma 1983, s. 69, 71.

¹¹ Tamże.

życia konsekrowanego. Można przeto powiedzieć, że prawo własne — *ius proprium* jest w odniesieniu do konstytucji oraz innych zbiorów prawnych pojęciem nadrzędnym.

W celu przekonania się o słuszności powyższego stwierdzenia należy przeanalizować poniżej podaną tabelę zaczerpniętą z komentarza do prawa zakonnego opracowanego przez D. J. Andres ¹².

2. Konstytucje — *constitutiones*

Należy zaznaczyć, że Kodeks Prawa Kanonicznego nie definiuje konstytucji. Dlatego z konieczności zostanie podana definicja konstytucji wprowadzona przez naukę prawa kanonicznego.

I tak przez miano konstytucje — *constitutiones* w prawie instytuców życia konsekrowanego rozumie się kodeks własny i fundamentalny, który zawiera normy stałe, określające cel, środki do jego realizacji, sposób praktykowania rad ewangelicznych oraz inne wytyczne wymagane przez Stolicę Apostolską ¹³.

Należy zaznaczyć, o czym już powiedziano wyżej, że chociaż w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. nie znajdujemy *explicite* definicji konstytucji, to jednak Kodeks podaje istotne elementy, które powinny być uwzględnione w kodeksie fundamentalnym,

¹² D. J. Andres, jw., s. 23.

¹³ L. R. Ravasi, jw., s. 10: „*Constitutiones vero appellatur collectio, quae praescripta continet a Capitulis generalibus plerumque lata, quibus textus regulae clarius determinatur et accuratius praxi accommodatur, secundum finem particularem religionis ... constitutiones minutiores referunt ordinationes ac munera, iura et officia fusius evolvunt*”; Tamże, s. 12: „*Constitutiones vero sunt normae religionis primariae et fundamentales a Sede Apostolica confirmatae*”; D. J. Andres, jw. s. 24; J. R. Bar, J. Kałowski, *Prawo o instytucach życia konsekrowanego*, Warszawa 1985, s. 42.

czyli w konstytucjach. Mówi o tym kan. 587 § 1: „Dla lepszej ochrony własnego powołania oraz identyczności poszczególnych instytutów kodeks fundamentalny, czyli konstytucje każdego instytutu, oprócz tego, co nakazuje zachować kan. 578, powinny zawierać także normy fundamentalne odnośnie do zarządzania instytutem i dyscypliny członków, włączania członków oraz ich formacji, jak również przedmiotu podejmowanych świętych zobowiązań”. Powoływany kan. 578 stwierdza: „Wszyscy powinni wiernie zachowywać myśl i zamierzenia założycieli, zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną, dotyczące natury, celu, ducha i charakteru instytutu, jak również zdrowych jego tradycji, co stanowi dziedzictwo tegoż instytutu”. A zatem kodeks fundamentalny, czyli konstytucje, musi uwzględnić wszystkie elementy wyliczone w kan. 578 i 587 § 1 oraz w innych kanonach, o których jeszcze będzie mowa. Elementami tymi są:

- natura instytutu;
- cel;
- duch;
- charakter instytutu;
- zarząd instytutem;
- dyscyplina członków;
- przyjmowanie do instytutu;
- zasady odnoszące się do formacji;
- przedmiot ślubów lub innych zobowiązań.

Wprawdzie Kodeks Prawa Kanonicznego wylicza tylko zasadnicze elementy, których nie można pominąć w konstytucjach, to jednak każdy z owych składników — instytucji rozpatrywany oddzielnie zawiera w sobie bogatą treść, a wszystkie razem wzięte stanowią istotne składniki życia i sposobu realizacji rad ewangelicznych w instytucjach życia konsekrowanego.

II. Zawartość zbiorów prawnych

Po wyjaśnieniu terminów konstytucje — *constitutiones* i prawo własne — *ius proprium* oraz po stwierdzeniu, że zarówno prawo własne, jak i konstytucje stanowią prawo partykularne wszystkich instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, należy zapytać: co ma na myśli Kodeks Prawa Kanonicznego, gdy używa sformułowań np. *ad normam constitutionum* (kan. 581), *et constitutionibus definitur* (kan. 596 § 1), *in suis constitutionibus definit modum quo consilia evangelica... servanda sunt* (kan. 598 § 1), *cum secundum proprias constitutiones praeceptiunt* (kan. 601), *iuxta constitutiones* (kan. 609 § 1), *a constitutionibus determinandum* (kan. 623), *definiatur in constitutionibus* (kan. 631 § 2), *nisi constitutiones aliund ferant* (kan. 668 § 1) itp.

oraz — w odniesieniu do prawo własnego — np. ... *qui qualitates habeat iure universalis et proprio* (kan. 597 § 1), *secundum ius proprium instituti vitam componere...* (kan. 598 § 2), *ad normam iuris proprii singulorum institutorum* (kan. 600), *ad normam iuris universalis et proprio* (kan. 623), *ius proprium aptis normis provideat* (kan. 624 § 1), *ob causas iure proprio statutas* (kan. 624 § 3), *normas iuris universalis et proprii servant* (kan. 626), *iuxta normas eiusdem iuris proprii visitent* (kan. 628 § 1), *iuxta normas in iure proprio determinatas* (kan. 631 § 3), *ius proprium accurate determinet* (kan. 632), *tempore et modo iure proprio statutis* (kan. 636 § 2) itp.

Odpowiadając na przedłożoną wyżej kwestię trzeba stwierdzić, że ilekroć Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. poleca, aby jakaś instytucja czy konkretny przepis były zamieszczone w konstytucjach, to nie wolno pod żadnym pozorem przenieść ich do innych zbiorów prawnych, gdyż nie pozwalają na to przepisy interpretacyjne¹⁴.

Co się zaś tyczy wyrażenia prawo własne — *ius proprium*, to sprawa jest nieco złożona i nie da się jej rozwiązać przez dosłowne rozumienie tekstu i podstawienie pod termin prawo własne — *ius proprium* czegoś, co istnieje obok konstytucji lub stanowi tylko ich uzupełnienie.

Na takie rozwiązanie i postawienie problemu nie pozwalają również zasady o wykładni prawa kościelnego, a które w tym przypadku bezwzględnie powinny być wzięte pod uwagę. „Ustawy kościelne należy rozumieć według własnego znaczenia słów, rozważanego w tekście i kontekście. Jeżeli pozostaje ono wątpliwe i niejasne, należy uwzględnić miejsca paralelne, gdy takie są cel i okoliczności ustawy oraz myśl prawodawcy” (kan. 17).

Ponadto twierdzenie, że ponieważ termin prawo własne — *ius proprium* jest pojęciem szerokim, nadrzędnym w stosunku do innych, więc treści, które Kodeks w części traktującej o instytucjach życia konsekrowanego podstawia pod to wyrażenie, zawsze można zamieścić poza konstytucjami, wydaje się nieuzasadnione z następujących racji¹⁵:

- 1) Termin prawo własne — *ius proprium*, jak to wykazano,

¹⁴ Por. kan. 17 i 18; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 149: „Come spiegato sopra il termine diritto proprio anche se non definito dal legislatore, include tanto le costituzioni o codice fondamentale come gli altri codici o raccolte di norme. È chiaro che quando i canoni menzionano le costituzioni, la norma deve figurare in queste ...”.

¹⁵ E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 149: „... non si può invece affermare che quando i detti canoni si riferiscono al diritto proprio vengano escluse le costituzioni o vi sia per gli istituti come un diritto a mettere la norma nei codici complementari”.

jest pojęciem ogólnym, nadrzędnym, czyli zawierającym w sobie wszystkie inne zbiory prawne, a więc i konstytucje — *constitutions*.

2) Specyfika poszczególnych instytutów życia konsekrowanego, ich tradycje lub długotrwały zwyczaj mogą stanowić wystarczający motyw, a nawet konieczność, by konkretna norma prawna została zamieszczona w konstytucjach a nie w innych zbiorach prawnych¹⁶.

3) W Kodeksie Prawa Kanonicznego, w części traktującej o instytutach życia konsekrowanego, znajdują się kanony, które zawierają sformułowania bardzo ogólne. Dla przykładu można przytoczyć następujące kanony: kan. 607 § 3: „Publiczne świadectwo, jakie zakonnicy winni dawać Chrystusowi i Kościołowi, wymaga oddzielenia się od świata, zgodnie z charakterem i celem każdego instytutu”; kan. 633 § 2: „W organizowaniu i stosowaniu tych środków uczestnictwa i konsultacji należy stosować mądre rozeznanie, a sposób ich działania powinien być zgodny z charakterem i celem instytutu”; kan. 635: „Każdy jednak instytut powinien ustanowić odpowiednie normy dotyczące używania i zarządu dóbr, które by stały na straży właściwego instytutom ubóstwa, strzegły go i wyrażały”; kan. 641: „Prawo przyjmowania kandydatów do nowicjatu należy do wyższych przełożonych, zgodnie z własnym prawem”; kan. 656, 3°: „dopuszczenia (chodzi o ważność profesji) dokonał w sposób wolny kompetentny przełożony po wysłuchaniu głosu rady, zgodnie z prawem”; kan. 656, 5°: „Została przyjęta (chodzi o profesję wieczystą) przez właściwego przełożonego, osobiście lub przez kogo innego”; kan. 671 § 1: „We wszystkich domach należy zachować klauzurę przystosowaną do charakteru i misji instytutu, zgodnie z postanowieniami własnego prawa, z zarezerwowaniem zawsze jakiejś części domu zakonnego tylko dla zakonników”; kan. 682 § 1: „Gdy idzie o nadanie zakonnikowi jakiegoś urzędu kościelnego w diecezji, otrzymuje on nominację od biskupa diecezjalnego, po przedstawieniu kandydata przez kompetentnego przełożonego lub przynajmniej za jego zgodą”.

Można by wyliczyć jeszcze wiele innych kanonów, które — podobnie jak kanony wymienione wyżej — podają sformułowania ogólne. Dlatego rodzi się konieczność, by w zbiorach prawnych poszczególnych instytutów życia konsekrowanego dokładnie określić, jak np. ma wyglądać oddzielenie się członków od świata, organizowanie i przeprowadzanie konsultacji, używanie i zarządzanie dobrami doczesnymi, kto i w jaki sposób przyjmuje do nowicjatu, dopuszcza do profesji i ją przyjmuje oraz jaki jest udział w tych aktach rady, sposób zachowania klauzury, jej zakres i obo-

¹⁶ Tamże, s. 183.

wiązywalność, kto jest właściwy do udzielania pozwoleń *maioris momenti*, załatwiania różnych spraw z biskupem diecezjalnym¹⁷.

Z tej przeto racji przed podjęciem odpowiedniej decyzji o tym, w jakim zbiorze prawnym danego instytutu życia konsekrowanego winna być umieszczona konkretna norma prawna, a będzie to najczęściej czynił organ kolegialny (kapituły), trzeba się nie tylko dobrze zastanowić, lecz także gruntownie zapoznać z kanonami zawierającymi wspólne wytyczne dla wszystkich instytutów życia konsekrowanego, praktyką Kongregacji dla Zakonów i Instytutów Świeckich, celem i okolicznością ustawy, myślą prawodawcy, a także charakterem instytutu, jego tradycjami itd.

4) Władza kościelna właściwa do zatwierdzania konstytucji instytutów życia konsekrowanego, a jest nią Stolica Apostolska lub biskup diecezjalny, może wymagać, a obecnie coraz częściej to czyni, by pewne normy zostały zamieszczone w konstytucjach, np. dotyczące wyłączenia członków z instytutu¹⁸.

Taki sposób postępowania kompetentnych czynników kościelnych uzasadniony jest tym, że instytuty życia konsekrowanego nie są własnością władzy instytutu, chociażby ona działała kolegialnie, np. w czasie różnego rodzaju kapituł. Instytuty życia konsekrowanego należą do Kościoła i tylko jego władza może o wszystkim decydować oraz wprowadzać bardziej lub mniej istotne zmiany¹⁹.

5) Należy nadto zaznaczyć, że chociaż o niektórych instytucjach Kodeks Prawa Kanonicznego nie mówi, w jakim zbiorze mają one być zamieszczone, to jest rzeczą oczywistą, że pewne sprawy nigdy nie ulegają ani dezaktualizacji, ani przedawnieniu²⁰, np. wytyczne zamieszczone w kan. 663 dotyczące praktyk pobożnych.

Wydaje się, że byłoby czymś niewłaściwym, by przepisy o obowiązku uczestniczenia we Mszy św., przyjmowaniu Komunii św., kulcie Eucharystii, kulcie względem Najświętszej Maryi Panny, kontemplacji rzeczy Bożych, odmawianiu różańca, rachunku sumienia, rocznych rekolekcjach itp. zamieszczano nie w konstytucjach, ale w innych zbiorach prawnych.

Trzeba zaznaczyć, że również byłoby rzeczą wielce niestosowną, gdyby np. wytyczne zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego odnoszące się do warunków dotyczących ważności przyjęcia do no-

¹⁷ Tamże, s. 150—152.

¹⁸ Tamże, s. 749: „L'autorità ecclesiastica competente ad approvare le costituzioni potrebbe richiedere che le norme previste figurino nelle costituzioni”; Dokument Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 31 V 1983, Jan Paweł II, *O życiu zakonnym*, Warszawa 1984, s. 454—455.

¹⁹ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw., s. 41, 43—47, 74—76, 482—486, 522—526.

²⁰ Por. kan. 662: „Za najwyższą zasadę swego życia zakonnicy winni uznać naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii i wyrażone w konstytucjach własnego instytutu”.

wicjatu²¹, ważności lub nieważności profesji czasowej i wieczystej²², pozwolenia na pobyt poza instytutem²³ itp. zamieszczać nie w konstytucjach, ale w innych zbiorach dodatkowych.

Zamieszczenie norm wydanych przez Stolicę Apostolską nie w zbiorze fundamentalnym — konstytucjach, ale w innym znaczyłoby, że odpowiednia władza instytutu mogłaby je zmienić, gdyż tylko konstytucje raz zatwierdzone odznaczają się stałością. „Kodeks ten (konstytucje) jest zatwierdzony przez kompetentną władzę kościelną i tylko za jej zgodą może być zmieniony” (kan. 587 § 2). Inaczej natomiast przedstawia się sprawa z innymi zbiorami (nie konstytucjami): „Pozostałe normy, wydane przez kompetentny instytut, winny być zebrane w innych kodeksach, które mogą być odpowiednio odnawiane i przystosowywane, stosownie do wymagań miejsca i czasu” (kan. 587 § 4).

Konstytucje wprawdzie powinny odznaczać się stałością ale stałość tę należy rozumieć w znaczeniu względnym a nie bezwzględnym.

6) Gdyby przyjąć, że tylko to powinno być zamieszczane w konstytucjach, o czym Kodeks Prawa Kanonicznego wyraźnie mówi, to takie ustawienie kwestii powodowałoby wiele niejasności, zawężenie spraw, szkody, a nawet sprzeczności. Jako jeden z przykładów można przytoczyć wytyczne zamieszczone w kan. 598 § 2: „Wszyscy członkowie powinni nie tylko wiernie i całkowicie zachowywać rady ewangeliczne, lecz także zgodnie z prawem własnego instytutu układać swoje życie i zdążać do osiągnięcia doskonałości własnego stanu”.

Z przytoczonego kanonu wynika, że wyrażenie „zgodnie z prawem własnego instytutu” jest pojęte szeroko, gdyż obejmuje ono nie tylko zbiory prawne istniejące poza konstytucjami, ale również i same konstytucje²⁴.

1. *Kanony, które w sposób bezpośredni lub pośredni odsyłają do konstytucji*

Kan. 118. Konstytucje powinny ustalić, kto reprezentuje cały instytut, jego części i kto może działać w jego imieniu, tzn. podejmować różne akty prawne oraz załatwiać sprawy²⁵.

Kan. 135. Określić w konstytucjach, kto posiada władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą i w jaki sposób należy ją wykonywać²⁶.

²¹ Kan. 643 § 1.

²² Kan. 656, 658.

²³ Kan. 665 § 1.

²⁴ Por. kan. 587 § 1.

²⁵ E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw. s. 209.

²⁶ Por. kan. 596 § 2; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 209.

Kan. 573 § 2. Przynależność do instytutu życia konsekrowanego następuje przez złożenie ślubów lub innych zobowiązań²⁷, poprzez które członkowie — zgodnie z prawem poszczególnych instytutów — zobowiązują się do zachowania rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa.

Jest rzeczą zrozumiałą, że to wszystko, co dotyczy istoty ślubów lub innych zobowiązań, a mówi o tym wyraźnie kan. 598 § 1, winno być określone przede wszystkim w konstytucjach.

Kan. 573 § 2

„Tę właśnie formę życia w instytutach życia konsekrowanego, kanonicznie erygowanych przez kompetentną władzę Kościoła, podejmują w sposób wolny ci wierni, którzy przez śluby lub inne zobowiązania, zgodnie z przepisami własnych instytutów, zobowiązują się do zachowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa oraz przez miłość, do której prowadzą, łączą się w sposób szczególny z Kościołem i jego tajemnicą”.

Kan. 598 § 1

„Każdy instytut mając na uwadze własny charakter i cele powinien określić w swoich konstytucjach sposób realizowania rad ewangelicznych ubóstwa, czystości i posłuszeństwa, zgodnie z własnym sposobem życia”.

Kan. 580. Agregacja jednego instytutu do drugiego, z zachowaniem autonomii instytutu agregowanego, należy do kompetentnej władzy instytutu agregującego.

Zgodnie z ogólnie przyjętą praktyką, chociaż Kodeks nic o tym nie mówi, a ponieważ zagadnienie agregacji jest sprawą o dużym znaczeniu, dlatego instytucja ta powinna być określona w konstytucjach²⁸.

²⁷ Członkowie instytutów zakonnych zobowiązują się do zachowania rad ewangelicznych poprzez śluby, por. kan. 607 § 2, 653 § 2, 654; *Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, Decretum, Praescriptis canonum*; Członkowie instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego zobowiązują się do zachowania rad ewangelicznych przez więzy, przyrzeczenia itp., por. kan. 712, 720, 722 § 1, 731 § 2.

²⁸ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw. s. 50: „Le costituzioni dell'istituto aggregato indicheranno le conseguenze dell'atto. Ritengo che la facoltà per un istituto di aggregare altri debba essere concessa dalla S. Sede, la quale ne determinerà gli effetti”; D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 21—22; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 209: „Anche se non è detto esplicitamente, l'aggregazione si dovrebbe definire nelle costituzioni, in quanto riguarda la finisomia di un istituto”.

Kan. 581. Dzielenie instytutu na części, erygowanie ich od nowa, łączenie albo przeprowadzanie innego rodzaju modyfikacji należy do właściwej władzy zakonnej zgodnie z wytycznymi konstytucji.

Kan. 585. Zniesienie części instytutu należy do kompetentnej władzy danego instytutu²⁹.

Sprawa, o której wyżej, powinna być, chociaż kanon 585 nic o tym nie wspomina, zamieszczona w konstytucjach. Wniosek taki można wprowadzić z porównania kan. 585 z kan. 581.

Kan. 581

„Dzielenie instytutu na części, niezależnie od tego, jaką noszą nazwę, erygowanie ich od nowa, łączenie już erygowanych lub dokonywanie innego rodzaju zmian należy do kompetentnej władzy instytutu, zgodnie z postanowieniami konstytucji”.

Kan. 585

„Zniesienie części instytutu należy do kompetentnej władzy tegoż instytutu”.

Skoro, jak stwierdza kan. 581 „... dokonywanie innego rodzaju zmian należy do kompetentnej władzy instytutu, zgodnie z postanowieniami konstytucji”, to ta sama zasada powinna obowiązywać i przy zniesieniu jakiejś części instytutu.

Ponadto wydaje się, że byłoby nie tylko rzeczą słuszną, ale i bez żadnego uszczerbku dla istotnej treści kan. 585, gdyby kan. 581 albo połączono z kan. 585, albo nawet całkowicie go pominięto, gdyż — w myśl zasady prawnej — *plus semper in se continet quod est minus*³⁰.

Kan. 587 §§ 1—3. Podaje istotne elementy, które powinny zawierać konstytucje instytutów życia konsekrowanego.

Kan. 588 §§ 2—3. Określić w konstytucjach, czy instytut jest klerycki czy laicki³¹.

Konieczność określenia charakteru instytutu wynika z: 1. przepisu kan. 578: „Wszyscy powinni wiernie zachowywać myśl i zamierzenia założycieli, zatwierdzone przez kompetentną władzę kościelną, dotyczące natury, celu i charakteru instytutu, jak również zdrowych jego tradycji, co stanowi dziedzictwo tegoż instytutu”; 2. z kan. 587 § 1, gdzie między innymi jest mowa o tym,

²⁹ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw., s. 545; D. X. Andres, SCRIS, *De iure proprio accommodando CIC*, *Commentarium pro religiosis et missionariis*, 65 (1984) 184.

³⁰ VI°. R. J. 35.

³¹ D. X. Andres, SCRIS, *De iure proprio accommodando CIC*, jw. s. 184; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 209.

że konstytucje mają zawierać normy fundamentalne odnośnie do zarządzania instytutem. A wiadomo, że instytut klerycki „... pozostaje pod zarządem duchownych...” (kan. 588 § 2), a laicki — pod zarządem laików (por. kan. 588 § 3).

Kan. 596 §§ 1—2. Przełożeni i kapituły mają władzę określoną przez prawo powszechne i konstytucje.

Zatem konstytucje powinny bliżej sprecyzować, kto sprawuje władzę sadowiczą, ustawodawczą i wykonawczą, a w odniesieniu do instytutów kleryckich na prawie papieskim podać, kto uczestniczy w różnych funkcjach władzy rządzenia³².

Kan. 598 § 1. Zgodnie z charakterem instytutu, celem i sposobem życia konstytucje powinny określić sposób realizowania rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa.

Skoro kan. 598 § 1 mówi, że sposób realizowania rad ewangelicznych winien być określony przez konstytucje, to konsekwentnie i wytyczne kanonu 600 odnoszące się do ślubu ubóstwa, chociaż odnoszą do prawa własnego, to jednak przynajmniej częściowo powinny być zamieszczone w konstytucjach.

Kan. 598 § 1

„Każdy instytut mając na uwadze własny charakter powinien określić w swoich konstytucjach sposób realizowania rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, zgodnie z własnym sposobem życia”.

Kan. 600

„Ewangeliczna rada ubóstwa do naśladowania Chrystusa, który będąc bogaty stał się dla nas cierpiących niedostatek, oprócz życia w rzeczywistości i w duchu ubogiego, prowadzonego pracowicie w trzeźwości i dalekiego od ziemskich bogactw, niesie ze sobą zależność i ograniczenie w używaniu dóbr i dysponowaniu nimi zgodnie z własnym prawem poszczególnych instytutów”.

Kan. 601. Ewangeliczna rada posłuszeństwa zobowiązuje do podporządkowania się poleceniom właściwych przełożonych, gdy wydają polecenia zgodne z konstytucjami instytutu.

Dlatego też konstytucje muszą bliżej określić materię ślubu i cnoty posłuszeństwa³³.

Kan. 608. Społeczność zakonna powinna przebywać w domu prawnie erygowanym oraz pozostawać pod władzą przełożonego wyznaczonego zgodnie z przepisem prawa.

³² Por. kan. 622.

³³ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw., s. 335; D. X. Andres, SCRIS, *De iure proprio accommodando CIC*, jw. s. 184.

Wprawdzie kan. 608 poleca, by przełożony lokalny był wyznaczony zgodnie z przepisem prawa, ale porównując kan. 608 z kan. 625 § 3 należy stwierdzić, że w kan. 608 pod mianem „pod władzą przełożonego wyznaczonego zgodnie z przepisem prawa” chodzi o konstytucje, czyli wyrażenie „zgodnie z przepisem prawa” winno brzmieć „zgodnie z przepisem konstytucji”.

Kan. 608

„Zakonna społeczność winna mieszkać w domu prawnie ustanowionym, pozostając pod władzą przełożonego wyznaczonego zgodnie z przepisem prawa. Każdy dom powinien mieć przynajmniej kaplicę, w której należy odprawiać i przechowywać Eucharystię, ażeby była rzeczywicie centrum wspólnoty”.

Kan. 625 § 1

„Najwyższy przełożony powinien być ustanawiany przez kanoniczny wybór, zgodnie z postanowieniami konstytucji”.

§ 3

„Pozostali przełożeni³⁴ winni być ustanawiani zgodnie z przepisami konstytucji; jednakże w ten sposób, że — gdy są wybierani — zawsze wymagają zatwierdzenia ze strony kompetentnego przełożonego; jeśli zaś są mianowani, wcześniej powinna mieć miejsce odpowiednia konsultacja”.

Kan. 609 § 1. Domy instytutu zakonnego są erygowane przez kompetentną władzę zgodnie z konstytucjami i po uprzednim uzyskaniu na piśmie zgody biskupa diecezjalnego.

Kan. 614. Klasztory mniszek złączone z jakimś instytutem męskim powinny, zgodnie z wytycznymi konstytucji, zachować własny sposób życia i zarządzania.

Kan. 615. Konstytucje określają zakres władzy przełożonego względem jakiegoś klasztoru niezależnego złączonego z innym instytutem.

W kan. 615 chodzi o takie klasztory niezależne, które poza własnym przełożonym ani nie mają żadnego innego wyższego przełożonego, ani też nie są złączone z jakimś instytutem zakonnym w ten sposób, by przełożony tego instytutu miał określoną przez konstytucje władzę nad tymi klasztorami. W wymienionym wyżej przypadku klasztory tego rodzaju podlegają,

---

³⁴ Chodzi o wyznaczanie przełożonych wyższych i niższych, z wyłączeniem przełożonego generalnego, gdyż zgodnie z kan. 625 § 1: „Najwyższy przełożony powinien być ustanawiany przez kanoniczny wybór...”

zgodnie z przepisami prawa, szczególnemu nadzorowi biskupa diecezjalnego³⁵.

Kan. 616 § 1. Dom zakonny prawnie erygowany może być zniesiony przez najwyższego przełożonego zgodnie z konstytucjami, po zasięgnięciu opinii biskupa diecezjalnego.

Kan. 616 § 4. Konstytucje mają ustalić, do kogo przynależą majątek zniesionego klasztoru mniszek.

Kan. 617. Konstytucje — przynajmniej w głównych zarysach — powinny określić zakres i sposób wykonywania władzy przez poszczególnych przełożonych³⁶.

Kan. 621. Konstytucje powinny określić, jaki przełożony jest kompetentny do erygowania prowincji³⁷.

Kan. 623. Konstytucje mają obowiązek określić czas, jaki powinien upłynąć od profesji wieczystej lub definitywnej³⁸, aby członkowie mogli być ważnie mianowani lub wybrani na urząd przełożonych wyższych.

Kan. 624 § 1. Czas trwania kadencji przełożonego generalnego oraz innych przełożonych wyższych powinien być określony w konstytucjach³⁹.

Kan. 625 § 1. Najwyższy przełożony instytutu życia konsekrowanego powinien być ustanawiany przez kanoniczny wybór zgodnie z wytycznymi konstytucji.

Kan. 625 § 3. Wszyscy przełożeni powinni być ustanawiani zgodnie z przepisami konstytucji. Gdy są wybierani, wówczas zawsze konieczne jest zatwierdzenie kompetentnego przełożonego wyższego, w przypadku zaś nominacji musi być przeprowadzona odpowiednia konsultacja⁴⁰.

---

³⁵ D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 74: „Il legislatore, stimando che non sono sufficienti: 1) l'intervento della Santa Sede approvando le Costituzioni; 2) né la ulteriore dipendenza dalla medesima, a norma del diritto; 3) né la dipendenza comune dagli Ordinari del luogo; 4) né la loro appartenenza ad un determinato Ordine, Famiglia, Ramo...; 5) né la loro possibile federazione con altri monasteri similari e la conseguente presenza del Visitatore religioso in nome della Santa Sede, va al passo di possibili isolazionismi e deviazioni, raccomandando i detti monasteri alla peculiare vigilanza del Vescovo diocesano”.

³⁶ Por. kan. 587 § 1; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 211.

³⁷ Por. kan. 581, 585; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 211.

³⁸ Wyrażenie profesja definitywna oznacza, że chodzi o instytuty, w których członkowie składają śluby tylko czasowe, ale po pewnym czasie, a zależy to od konstytucji poszczególnych instytutów, profesja taka uważana jest za definitywną, a członek za inkorporowanego na stałe do instytutu.

³⁹ E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 211.

⁴⁰ D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 113—114. Autor podaje różne sposoby przeprowadzania konsultacji.

Kan. 627 § 1. We wszystkich instytutach życia konsekrowanego przełożeni powinni posiadać własną radę, ustanowioną zgodnie z wytycznymi konstytucji, i korzystać z niej przy sprawowaniu swojego urzędu.

Mówiąc o radach istniejących przy przełożonych, należy zwrócić uwagę zarówno na fakt, jak i na praktykę stosowaną odnośnie do tej instytucji w wielu instytutach życia konsekrowanego. Tak więc rady przełożonych mogą przybierać, w zależności od prawodawstwa poszczególnych instytutów życia konsekrowanego, różne postacie i formy działania ⁴¹:

1) przełożony nie jest członkiem rady i nie głosuje w czasie jej posiedzeń, ale im przewodniczy ⁴²;

2) przełożony wchodzi w skład rady, czyli jest jej członkiem, głosuje i przewodniczy w czasie sesji rady ⁴³;

3) w niektórych przypadkach rada przyjmuje postać kolegium, w którym przełożony jest jego przewodniczącym, głosuje w nim i jest tylko wykonawcą podjętych decyzji ⁴⁴.

Kodeks Prawa Kanonicznego przewiduje tylko jeden wypadek, przy rozpatrywaniu którego rada występuje jako kolegium i musi się składać przynajmniej z czterech członków. Przypadek taki zachodzi przy podejmowaniu decyzji, która zmierza do usunięcia zakonnika z instytutu: „Najwyższy przełożony ze swoją radą, która do ważności powinna się składać z czterech przynajmniej członków, ma kolegalnie przystąpić do dokładnego rozważenia dowodów, argumentów i obrony oraz — jeśli zostanie to zadecydowane w tajnym głosowaniu — winien wydać dekret wydalający, który do ważności musi zawierać przynajmniej sumaryczne uмотywowanie prawne i faktyczne” (kan. 699 § 1).

E. Gambari, znawca prawa instytutów życia konsekrowanego, długoletni pracownik Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich, mówi, że Stolica Apostolska zatwierdza konstytucje, a stanowią one większość, według których przełożony wchodzi w skład rady, przewodniczy jej oraz głosuje razem z innymi jej członkami ⁴⁵.

⁴¹ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw. s. 571.

⁴² E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 153.

⁴³ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw., s. 571, 576; tenże, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 153.

⁴⁴ Por. kan. 699 § 1; E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 153.

⁴⁵ E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw. s. 154: „La S. Sede dopo il 1917 e anche in questi ultimi anni per i testi revisionati secondo la norma conciliare, ha approvato costituzioni, e sono la maggioranza, secondo le quali anche il superiore fa parte del consiglio, pertanto egli vota nell'adunanza del consiglio. La giurisprudenza come la consuetudine sono un valido criterio di interpretazione della legge”.

A skoro jurisprudencja jest najlepszym kryterium interpretacji ustaw, należy się opowiedzieć za opinią Gambariego.

Konstytucje przeto, w celu uniknięcia licznych wątpliwości, a nawet i nieważności podjętych decyzji, powinny dokładnie sprecyzować rolę przełożonego i sposób działania jego rady⁴⁶.

Ponadto przy podejmowaniu decyzji należy stosować wytyczne konstytucji, innych zbiorów prawnych instytutów życia konsekrowanego oraz powszechnego prawa kościelnego.

Szczególną uwagę powinno się zwrócić na przypadki, do ważności których głos rady jest decydujący. „Gdy ustawa postanawia, że przełożony do podjęcia pewnych aktów potrzebuje zgody lub rady niektórych pojedynczych osób, wtedy:

1° jeśli jest wymagana zgoda, akt przełożonego jest nieważny bez zwrócenia się o wyrażenie zgody przez te osoby albo podjęty wbrew ich zdaniu lub któregoś z nich;

2° jeżeli jest wymagana rada, nieważny jest akt przełożonego bez wysłuchania zdania tych osób. Wprawdzie przełożony nie ma żadnego obowiązku pójść za ich zdaniem, chociażby było zgodne, jednakże bez przeważającego powodu — przez siebie ocenianego — nie powinien odstępować od wyrażonego przez nich zdania, zwłaszcza gdy jest zgodne” (kan. 127 § 2, 1°, 2°).

Kan. 631 § 1. Kapituła generalna ma — zgodnie z konstytucjami — najwyższą władzę w instytucie.

Z tej przeto racji konstytucje powinny dokładnie określić sprawę i zadania podejmowane przez kapitułę generalną.

Kan. 631 § 2. Konstytucje powinny określić skład kapituły i zakres jej władzy, tj. uczestników z wyboru, urzędu, doradców, udział ekspertów, kto ich powołuje i jaki mają głos — czy decydujący, czy tylko doradczy.

Kan. 634—640. Ponieważ przepisy odnoszące się do dóbr doczesnych i ich administracji mają podstawę w prawie powszechnym Kościoła, dlatego muszą być, choćby w skrócie, zamieszczone w konstytucjach^{46a}.

Kan. 647 § 2. Konstytucje winny zaznaczyć, że do ważności nowicjatu wymagane jest, aby odbył się w domu instytutu prawnie do tego celu przeznaczonym⁴⁷.

Kan. 647 § 3. Byłoby rzeczą bardzo stosowną, gdyby konstytucje zaznaczyły, który z wyższych przełożonych i czy sam czy z gło-

⁴⁶ Tamże, s. 155: *Ritengo necessario ricordare che in ogni caso la figura del consiglio nella sua composizione, nella sua azione, nei suoi compiti e interventi deve essere chiara e coerente evitando ogni ambiguità e contraddizione nei diversi articoli delle costituzioni che ne trattano. La figura del consiglio in cui il superiore entra come membro deve essere chiaramente espressa nelle costituzioni*”. Tamże przyp. 31.

^{46a} Por. przypis 18.

⁴⁷ E. Gambari, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 212.

sem rady, a jeśli z głosem rady, to z jakim, może pozwolić, aby zespół nowicjuszy przebywał przez pewien okres czasu w innym domu instytutu, wyznaczonym przez przełożonego⁴⁸.

Kan. 648 § 2. Konstytucje mogą przewidzieć dla nowicjuszy jeden lub kilka okresów praktyki apostołskiej podejmowanej poza wspólnotą nowicjacką.

Kan. 650 § 1. Konstytucje powinny zawierać istotny program kształtowania nowicjuszy.

Wniosek taki nasuwa się z porównania kan. 650 § 1 z kan. 587 § 1.

Kan. 640 § 1

„Cel nowicjatu wymaga, aby nowicjusze byli kształtowani pod kierownictwem mistrza, zgodnie z programem kształtowania określonym własnym prawem”.

Kan. 587 § 1

„Dla lepszej ochrony własnego powołania oraz tożsamości poszczególnych instytutów kodeks fundamentalny, czyli konstytucje każdego instytutu, oprócz tego, co nakazuje zachować kan. 578, powinny zawierać także normy fundamentalne odnośnie do zarządzania instytutem i dyscypliny członków, włączania członków oraz ich formacji, jak również przedmiotu podejmowanych świętych zobowiązań”.

Kan. 656, 3°, 5°. Chodzi o ważność profesji czasowej, tj. by do złożenia jej dopuścił w sposób wolny właściwy przełożony zakonny po wysłuchaniu głosu swej rady, zgodnie z prawem, oraz by została przyjęta przez kompetentnego przełożonego osobiście lub przez jego zastępcę.

Należy zaznaczyć, że chociaż kan. 656, 3°, 5° nie mówi, w jakim zbiorze mają być zamieszczone powyższe wytyczne, to, porównując kan. 656, 3°, 5° z kan. 587 § 1 trzeba stwierdzić, że przepisy kan. 656, 3°, 5°, przynajmniej w istotnej formie, powinny się znajdować w konstytucjach⁴⁹.

Kan. 656

„Do ważności profesji czasowej wymaga się, aby: 3° dopuszczenia dokonał w sposób wolny kompetentny

Kan. 587 § 1

„... kodeks fundamentalny, czyli konstytucje każdego instytutu..., powinny zawierać także normy fundamentalne

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Por. kan. 587 § 1; D. X. Andres, SCRIS, *De iure proprio accommodando CIC*, jw., s. 185.

przełożony, po wysłuchaniu głosu rady, zgodnie z prawem;

odnośnie do ... włączania członków..."

5° została przyjęta przez właściwego przełożonego, osobiście lub przez innego".

Kan. 659 §§ 2—3. Konstytucje, chociaż kanon o tym nie wspomina, powinny zawierać istotne elementy odnośnie do formacji po pierwszej profesji⁵⁰. Wniosek taki wynika z porównania tego kanonu z kan. 587 § 1.

Kan. 661. Konstytucje powinny podać zasadnicze elementy formacji ciąglej⁵¹.

Kan. 662. Naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii i wyrażone w konstytucjach winno być uważane za najwyższą zasadę życia zakonnego⁵².

Kan. 663 § 3. Konstytucje powinny dokładniej sprecyzować to wszystko, co dotyczy obowiązku odmawiania liturgii godzin, o ile taka praktyka istnieje w jakimś instytucie życia konsekrowanego lub stowarzyszeniu życia apostołskiego. Wniosek taki wypływa z zestawienia kan. 663 § 3 z kan. 1174 § 1.

Kan. 663 § 3

„Powinni czytać Pismo święte i odprawiać rozmyślania według przepisów własnego prawa, sprawować godnie liturgię godzin...”

Kan. 1174 § 1

„Obowiązkiem sprawowania liturgii godzin są związani duchowni, zgodnie z przepisem kan. 276 § 2 nr 3; członkowie zaś instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, zgodnie ze swoimi konstytucjami”.

Kan. 665 § 1. Byłoby rzeczą bardzo pożądaną, gdyby konstytucje określiły, jaki przełożony wyższy jest właściwy do udzielania zakonnikom pozwolenia na przebywanie poza wspólnotą na okres jednego roku⁵³.

Kan. 666. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, zatwierdzając konstytucje instytutów życia konsekrowanego, żąda, by w konstytucjach zaznaczono, że przy korzystaniu ze środków społecznego przekazu należy zachować roztropność i unikać wszy-

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² Por. kan. 598 § 1—2.

⁵³ E. G a m b a r i, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 213.

stkiego, co mogłoby przynieść szkodę powołaniu oraz stanowić zagrożenie dla cnoty czystości⁵⁴.

Kan. 667 § 3. Klasztory mniszek, które oddają się jakiejś działalności zewnętrznej, mają obowiązek zachowania klauzury dostosowanej do ich charakteru życia i określonej w konstytucjach⁵⁵.

Kan. 670. Instytut ma obowiązek zapewnienia członkom tego, co zgodnie z wytycznymi konstytucji konieczne jest do realizacji celu związanego z ich powołaniem.

Kan. 684—704. Należy również zaznaczyć, że Kodeks Prawa Kanonicznego wprost nie wymaga, by to wszystko, co w jakiś sposób odnosi się do przejścia z jednego instytutu do drugiego, wyjścia z instytutu, wydalenia oraz ponownego przyjęcia, było zamieszczone w konstytucjach. Wszelkie jednak kwestie mające związek z wyłączeniem członków z instytutu powinny być w sposób krótki i przejrzysty oraz *quoad substantiam* zawarte w konstytucjach. Za powyższym twierdzeniem opowiada się praktyka Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich, która każe istotne elementy dotyczące separacji członków od instytutu zamieszczać w konstytucjach, a nawet je przenosić z dodatkowych zbiorów prawnych poszczególnych instytutów życia konsekrowanego do konstytucji⁵⁶.

Kan. 712. W instytutach świeckich konstytucje powinny ustanowić święte więzy, przez które przyjmuje się w instytucie rady ewangeliczne, oraz określić obowiązki, jakie wprowadzają te więzy, lecz zawsze z uwzględnieniem specyficznego sposobu życia właściwego dla instytutów świeckich⁵⁷.

Kan. 714. Konstytucje powinny określić sposób życia członków instytutów świeckich⁵⁸.

Kan. 717 § 1. Konstytucje powinny określić własne zasady zarządu, czas sprawowania urzędu przez przełożonych oraz sposób ich wyznaczania.

Kan. 720. Konstytucje winny sprecyzować dokładnie, jaki przełożony wyższy dopuszcza do próby (nowicjatu), czasowych, wieczystych lub definitywnych zobowiązań oraz jaki jest w tych aktach udział rady⁵⁹.

⁵⁴ Por. kan. 587 § 1; *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii* oraz inne.

⁵⁵ D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 357—358.

⁵⁶ D. X. Andres, *SCRIS, De iure proprio accommodando CIC*, jw. s. 185; Por. przypis 18.

⁵⁷ Por. przypis 27; F. Marlot, *Gli istituti secolari. Breve commento del nuovo Codice*, *Gli istituti secolari nel nuovo Codice di Diritto Canonico*, Milano 1984, s. 33—34; M. Albertini, *I vincoli sacri negli istituti secolari*, s. 75—79.

⁵⁸ F. Marlot, jw., s. 36—37.

⁵⁹ Por. kan. 587 § 1; F. Marlot, jw., s. 43: „Il diritto di ammettere sia alla prima formazione sia all'impegno spetta ai responsabili mag-

Kan. 722 § 3. Sposób i czas próby (nowicjatu) przed pierwszymi więzami w instytucie świeckim nie może trwać krócej niż dwa lata i powinien być określony w konstytucjach.

Kan. 723 § 2. Pierwsze włączenie do instytutu świeckiego, które nie może trwać krócej niż pięć lat, powinno być zgodnie z konstytucjami czasowe⁶⁰.

Kan. 723 § 4. W konstytucjach należy bliżej określić skutki włączenia definitywnego⁶¹.

Kan. 724 § 1. Zgodnie z wytycznymi konstytucji kształcenie po pierwszym podjęciu zobowiązań powinno być ustawicznie kontynuowane⁶².

Kan. 725. Konstytucje powinny określić więzy, na podstawie których można by włączyć do instytutu inne osoby, które dążyłyby do ewangelicznej doskonałości zgodnie z duchem instytutu i uczestniczyłyby w jego misji⁶³.

Kan. 729. Konstytucje, oprócz przyczyn wynikających z kan. 694 i 695, mogą ustanowić inne powody wydalenia członka z instytutu, byleby przyczyny te były proporcjonalnie ważne, zewnętrzne, poczytalne i prawnie udowodnione⁶⁴.

Kan. 731 § 1. W stowarzyszeniach życia apostołskiego własny sposób życia powinien być określony w konstytucjach.

---

giori con il loro consiglio. Il Codice non precisa chi sono i responsabili maggiori negli Istituti secolari; per analogia con il can. 620, si deve concludere che sono il responsabile generale e, dove esistono, i responsabili regionali; se l'istituto comporta dei rami federati, il responsabile di ogni ramo; in assenza di una norma chiara, sarebbe utile che le costituzioni lo precisassero".

⁶⁰ F. Marlot, jw., s. 47—48; M. Albertini, jw., s. 77—78.

⁶¹ F. Marlot, jw., s. 49: „Infatti l'incorporazione definitiva dà al membro una stabilità nell'istituto nel senso che questo non può più, allo scadere del tempo limitato dal suo impegno, non ammetterlo a rinnovarlo, salvo nei casi previsti dal can. 729"; Por. M. Albertini, jw., s. 78.

⁶² Por. kan. 661.

⁶³ Instrukcja Świętej Kongregacji do spraw Zakonów *Cum Sanctissimus*, 19 III 1948, Instytuty świeckie w wypowiedziach Magisterium Kościoła, Roma 1975, s. 42, n. 7^a: „Mogą natomiast być przyjęte do Stowarzyszenia jako członkowie w szerszym znaczeniu tego słowa i włączone w sposób mniej lub bardziej ścisły i stały osoby, które dążą do doskonałości ewangelicznej i starają się ją praktykować w swoich warunkach, chociaż nie podejmują lub nie są w stanie podjąć na wyższym poziomie każdej rady ewangelicznej"; Por. F. Marlot, jw., s. 49—50: „Alcune persone ... non vogliono o non possono tuttavia farne parte: per esempio non vogliono assumere gli impegni propri dell'istituto, o non vogliono partecipare alle opere dell'istituto; il caso più frequente è quello delle persone sposate che non possono essere ammesse fra i membri in senso stretto ... Nulla infatti impedisce loro di essere associate alle riunioni, ai ritiri, ecc. Esse non possono essere responsabili del governo dell'istituto, ma possono esservi associate per quel che concerne il loro gruppo".

⁶⁴ Por. kan. 696 § 1.

Kan. 731 § 2. Jeśli w stowarzyszeniach życia apostołskiego członkowie podejmują rady ewangeliczne przez jakieś więzy, to winny one być określone w konstytucjach.

Kan. 734. Zarząd stowarzyszenia powinien być określony w konstytucjach, z zachowaniem przepisów kan. 617—633, zgodnie z naturą każdego stowarzyszenia.

Kan. 736 § 1. O ile konstytucje nie postanawiają inaczej, to w stowarzyszeniach kleryckich duchowni są inkardynowani do stowarzyszenia ⁶⁵.

Kan. 737. Inkorporacja do stowarzyszenia pociąga za sobą prawa i obowiązki określone w konstytucjach. Na stowarzyszenie nakłada to obowiązek troski o członków, aby zgodnie z konstytucjami osiągnęli cel własnego powołania ⁶⁶.

Kan. 738 § 1. W tym, co dotyczy życia wewnętrznego i dyscypliny, wszyscy członkowie — zgodnie z konstytucjami — podlegają własnym przełożonym ⁶⁷.

Kan. 738 § 3. Konstytucje lub szczegółowe umowy określają relacje z własnym biskupem członka inkorporowanego do diecezji ⁶⁸.

Kan. 739. Obowiązki członków powinny być określone w konstytucjach ⁶⁹.

Kan. 741 § 1. Jeśli inaczej nie postanawiają konstytucje, to stowarzyszenia, ich części i domy są osobami prawnymi i jako takie mają zdolność nabywania, posiadania, zarządzania i alienowania dobr doczesnych ⁷⁰.

Kan. 742. Wyjście i wydalenie członka nie włączonego jeszcze definitywnie jest regulowane przepisami konstytucji każdego stowarzyszenia.

Kan. 765. Konstytucje powinny określić, jaki przełożony jest właściwy do udzielenia kapłanom pozwolenia na wygłaszanie Słowa Bożego członkom instytutów życia konsekrowanego w ich kaplicach lub kościołach ⁷¹.

Kan. 832. Konstytucje powinny określić, jaki przełożony wyższy jest właściwy do udzielenia członkom instytutów pozwolenia na wydawanie książek traktujących o religii lub obyczajach ⁷².

Kan. 833, 8°. Zgodnie z konstytucjami przełożeni w kleryckich

⁶⁵ Por. kan. 266 § 2.

⁶⁶ Por. kan. 670.

⁶⁷ Por. kan. 678 § 2.

⁶⁸ Por. kan. 715 § 1.

⁶⁹ Por. kan. 719 § 1—4.

⁷⁰ Por. kan. 634 § 1, 636, 638 i 639.

⁷¹ A. Gutiérrez, *Canones circa instituta vitae consecratae et societatis vitae apostolicae vagantes extra partem eorum propriam*, *Comментарium pro religiosis et missionariis*, 65 (1984) 210—211.

⁷² Tamże, s. 211.

instytutach zakonnych i stowarzyszeniach życia apostolskiego zobowiązani są do osobistego złożenia wyznania wiary według formuły zatwierdzonej przez Stolicę Apostolską⁷³.

Kan. 968 § 2. Przełożeni kleryckich instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim, którzy według przepisów konstytucji mają wykonawczą władzę rządzenia, mogą udzielić upoważnienia do spowiadania swoich podwładnych, a także innych osób dniem i nocą przebywających w domu instytutu⁷⁴.

Kan. 1019 § 1. Przełożeni wyżsi kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim oraz kleryckiego stowarzyszenia życia apostolskiego na prawie papieskim mogą wystawiać dymisoria do diakonatu lub kapłaństwa swoim podwładnym, którzy według konstytucji są wiecześnie lub definitywnie inkorporowani do instytutu lub stowarzyszenia życia apostolskiego⁷⁵.

Kan. 1174 § 1. Członkowie instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostolskiego są, o ile konstytucje tak postanawiają, zobowiązani do sprawowania liturgii godzin⁷⁶.

Kan. 1337 § 1. W ramach konstytucji może być wymierzony zakaz przebywania w określonym miejscu lub terytorium⁷⁷.

2. *Kanony, które odsyłają do prawa własnego*

Kan. 307 § 3. Członkowie instytutów zakonnych mogą, zgodnie z przepisami własnego prawa i za zgodą kompetentnego przełożonego, przynależeć do stowarzyszeń.

Kan. 597 § 1. Do instytutu życia konsekrowanego może być przyjęty każdy katolik, który powoduje się dobrą intencją oraz posiada wymagane przymioty określone przez prawo powszechne i własne⁷⁸.

Kan. 597 § 2. Prawo własne powinno określić czas przygotowania przed przyjęciem do instytutu.

Kan. 598 § 2. Wszyscy członkowie instytutów powinni układać swoje życie zgodnie z własnym prawem każdego instytutu.

Kan. 600. Ewangeliczna rada ubóstwa zobowiązuje do zależno-

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Tamże, s. 212—213.

⁷⁵ Tamże, s. 214.

⁷⁶ Tamże, s. 220.

⁷⁷ Tamże, s. 320: „Prohibito vel praescriptio commorandi in certo loco vel territorio imponi potest religioso tamquam poena expiatoria; praescriptio autem commorandi imponi debet intra limites constitutum, id est, salva vita communi, et de consensu Ordinarii illius loci”.

⁷⁸ Por. kan. 587 § 1.

ści w używaniu dóbr i dysponowaniu nimi zgodnie z własnym prawem poszczególnych instytutów⁷⁹.

Kan. 607 § 2. Instytut zakonny jest wspólnotą, której członkowie zgodnie z własnym prawem składają śluby oraz podejmują braterskie życie we wspólnocie⁸⁰.

Kan. 608. Każda społeczność zakonna powinna mieszkać w domu prawnie ustanowionym oraz pozostawać w zależności od przełożonego, wyznaczonego zgodnie z przepisem prawa⁸¹.

Kan. 616 § 1. Własne prawo instytutu ma ustalić normy odnośnie do majątku zniesionego domu zakonnego.

Kan. 617. Przełożeni powinni spełniać swoje obowiązki i wykonywać władzę zgodnie z prawem powszechnym i własnym⁸².

Kan. 622. Najwyższy przełożony posiada całkowitą władzę w całym instytucie i powinien ją wykonywać zgodnie z wytycznymi własnego prawa⁸³.

Kan. 623. Prawo własne niech określi czas, jaki powinien upłynąć od profesji wieczystej lub definitywnej, aby członkowie mogli być ważnie mianowani lub wybierani na przełożonych niższych⁸⁴.

Kan. 624 § 2. Prawo własne powinno zadbać o to, by przełożeni byli ustanawiani na określony czas i nie pozostawali zbyt długo na swoim urzędzie.

Kan. 624 § 3. Prawo własne powinno określić przyczyny, przy zaistnieniu których przełożeni w czasie swojej kadencji mogliby być usunięci lub przeniesieni na inny urząd.

Kan. 626. Przełożeni w nadawaniu urzędów, a członkowie przy wyborach, obowiązani są do zachowania prawa powszechnego oraz własnego⁸⁵.

Kan. 627 § 2. Oprócz wypadków przewidzianych przez prawo powszechne, własne prawo winno ustalić sprawy, w których do ważnego działania przełożony musi uzyskać zgodę lub wysłuchać zdania swojej rady⁸⁶.

Kan. 628 § 1. Przełożeni, zgodnie z postanowieniami prawa wła-

⁷⁹ Por. kan. 598 § 1.

⁸⁰ D. X. Andres, *Innovationes in parte III libri II novi Codicis, quae est de institutis vitae consecratae et de societibus vitae apostolicae*, Commentarium pro religiosis et missionariis, 64 (1983) 21.

⁸¹ Por. kan. 625 § 3; D. X. Andres, *Innovationes in parte II libri II novi Codicis*, jw., s. 21—22.

⁸² D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 81—83.

⁸³ Chodzi o prawo własne szeroko pojęte, a więc i konstytucje; D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 100—102.

⁸⁴ D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 102—104.

⁸⁵ Chodzi o prawo własne szeroko pojęte, a więc i o konstytucje.

⁸⁶ Por. kan. 127 § 1—2.

snego instytutów, powinni w określonym czasie wizytować domy i członków sobie powierzonych⁸⁷.

Kan. 629. Własne prawo powinno przewidzieć wypadki, przy zaistnieniu których przełożeni mogliby się oddalać od domu instytutu.

Kan. 630 § 2. Przełożeni, zgodnie z przepisami własnego prawa, mają się zatroszczyć o to, ażeby podwładni mieli do dyspozycji odpowiednich spowiedników.

Kan. 631 § 2. Własne prawo powinno określić sposób odbywania kapituły, a szczególnie to, co dotyczy wyborów i załatwiania spraw.

Kan. 631 § 3. Według norm określonych w prawie własnym nie tylko prowincje i wspólnoty miejscowe, ale także każdy członek może w sposób wolny przesłać do kapituły generalnej swoje życzenia i pragnienia.

Kan. 632. Prawo własne powinno dokładnie określić to wszystko, co dotyczy innych kapituł lub zebrań, przede wszystkim ich natury, władzy, składu osobowego, sposobu załatwiania spraw i czasu ich odbywania.

Kan. 633 § 1. Sposób uczestnictwa lub konsultacji powinien się dokonywać zgodnie z wytycznymi prawa powszechnego i własnego⁸⁸.

Kan. 635 § 2. Każdy instytut, uwzględniając swoją naturę, powinien ustanowić normy odnoszące się do używania i zarządu dóbr.

Kan. 636 § 1. W każdym instytucie i prowincji powinien być ekonom różny od wyższego przełożonego, wyznaczony zgodnie z własnym prawem.

Kan. 636 § 2. Własne prawo powinno określić czas i sposób, w jaki ekonomowie składaliby sprawozdanie ze stanu majątkowego swoim przełożonym.

Kan. 638 § 1. Należy do prawa własnego, w granicach prawa powszechnego, określenie aktów, które przekraczają cel i sposób zarządzania zwyczajnego oraz sprecyzowanie warunków koniecznych do ważnego podjęcia nadzwyczajnego aktu administracyjnego.

Kan. 638 § 2. Prawo własne wyznacza odpowiednie osoby, które ważnie mogą czynić wydatki lub dokonywać zwyczajnego zarządzania.

Kan. 641. Prawo przyjmowania kandydatów do nowicjatu należy do wyższych przełożonych, zgodnie z własnym prawem.

---

⁸⁷ Prawo własne powinno także podać sposób przeprowadzania wizytacji.

⁸⁸ D. X. Andres, *Innovationes in parte III libri II novi Codicis*, jw., s. 27—28.

Kan. 650 § 1. Nowicjusze powinni być kształceni pod kierownictwem mistrza, zgodnie z programem określonym przez własne prawo.

Kan. 653 § 2. Przełożony wyższy może zgodnie z własnym prawem przedłużyć nowicjat, nigdy jednak ponad sześć miesięcy.

W instytucjach, gdzie nowicjat trwa dwa lata, a praktyka taka istnieje w niektórych instytutach żeńskich, nie może według 648 § 2 wchodzić w rachubę przedłużenie czasokresu nowicjatu.

Kan. 648 § 3

„Nowicjatu nie należy przedłużać ponad dwa lata”.

Kan. 653 § 2

„Jeśli po upływie nowicjatu uznano nowicjusza za zdatnego, należy go dopuścić do czasowej profesji, w przeciwnym razie wydalić. Jeśli zaś co do jego zdatności istnieje wątpliwość, przełożony wyższy może przedłużyć okres próby, nigdy jednak ponad sześć miesięcy”.

Kan. 655. Profesja czasowa winna być składana na okres przewidziany we własnym prawie, nie krótszy niż trzy lata i nie dłuższy niż sześć lat.

Kan. 657 § 2. Zgodnie z własnym prawem kompetentny przełożony może przedłużyć okres profesji czasowej, byle tylko okres ten nie przekroczył dziewięciolecia.

Kan. 658. Oprócz warunków wymaganych przez prawo powszechne, prawo własne może ustanowić do ważności profesji wieczystej inne warunki.

Kan. 659 § 2. Prawo własne, uwzględniając potrzeby Kościoła oraz warunki ludzi i czasu, cel i charakter instytutu, powinno określić program i czas trwania kształcenia po profesji czasowej⁸⁹.

Kan. 663 § 3. Według przepisów własnego prawa, czyli konstytucji, należy sprawować liturgię godzin⁹⁰.

⁸⁹ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw., s. 269—270; D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 305—309; A. Pardilla, R. Faricy, P. Finkler, P. Gianola, E. Gambari, S. Bisignano, F. Tata, C. Kersbamer, *Formazione alla vita religiosa dal noviziato alla professione perpetua*, Roma 1983; M. P. Ewen, P. Molinari, J. Aubry, C. Fallon, *Formazione alla vita religiosa apostolica*, Milano 1982.

⁹⁰ E. Gambari, *Codice di diritto Canonico*, jw., s. 221—222: „Il senso del c. 1174 § 1 e quindi anche del c. 663 § 3 induce a pensare che per tutti i religiosi, quindi suore e fratelli, esiste l'obbligo delle Ore liturgiche: il contenuto dell'obbligo, cioè quali Ore saranno da darsi

Kan. 667 § 1. Zgodnie z postanowieniami własnego prawa we wszystkich domach zakonnych należy zachować klauzurę przystosowaną do charakteru i zadań instytutu⁹¹.

Kan. 668 § 2. Zgodnie z przepisami własnego prawa do zmiany dyspozycji odnośnie do dóbr materialnych wymagane jest pozwolenie kompetentnego przełożonego⁹².

Kan. 668 § 5. Profes, który ze względu na naturę instytutu zrzekł się dóbr, traci zdolność nabywania i posiadania, dlatego wszelkie akty podjęte przeciwko ślubom ubóstwa są nieważne. Wszystko, co przechodzi na zakonnika po dokonaniu zrzeczenia, przechodzi zgodnie z własnym prawem na instytut⁹³.

Kan. 669 § 1. Zakonnicy powinni nosić strój właściwy dla instytutu, wykonany zgodnie z przepisami własnego prawa⁹⁴.

Kan. 684 § 3. Przy przejściu zakonnika z jednego klasztoru niezależnego do innego klasztoru albo tego samego zakonu, albo federacji lub konfederacji wymagana jest i wystarczy zgoda przełożonego wyższego obydwu klasztorów oraz kapituły klasztoru przyjmującego, z zachowaniem innych wymogów określonych w prawie własnym.

Kan. 684 § 4. Prawo własne powinno określić czas i sposób odbywania próby, która powinna poprzedzić złożenie profesji w nowym instytucie⁹⁵.

Kan. 696 § 1. Przy wydalaniu zakonnika z instytutu prawo własne, oprócz przyczyn wymaganych przez prawo ogólne, może ustalić inne powody⁹⁶.

Kan. 696 § 2. Przy wydalaniu zakonnika o ślubach czasowych wystarczają mniej ważne powody niż przy wydalaniu zakonnika o ślubach wieczystych. Powody te muszą być określone w prawie własnym.

Kan. 716 § 1. Wszyscy członkowie instytutów świeckich mają,

---

e le modalità vengono fissate nelle costituzioni. Ritengo che tale è pure la prassi della SCRIS nell'approvare le costituzioni"; Por. str. 167.

⁹¹ E. Gambari, *Vita religiosa oggi*, jw., s. 416—418; D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 351—359.

⁹² E. Gambari, *Vita religiosa oggi*, jw., s. 303.

⁹³ Tamże, s. 304—306.

⁹⁴ E. Gambari, *La vita religiosa oggi*, jw., s. 422—425; Tenze, *Codice di Diritto Canonico*, jw., s. 222—223; D. J. Andres, *Il diritto dei religiosi*, jw., s. 375—378; M. Auge, *L'abito religioso. Studio storico e psico-sociologico dell'abbigliamento religioso*, Roma 1977.

⁹⁵ Zgodnie z kan. 684 § 2 próba przed złożeniem profesji wieczystej w nowym instytucie powinna trwać przynajmniej trzy lata. „Po odbyciu przynajmniej trzechletniej próby zakonnik może być dopuszczony do profesji wieczystej w nowym instytucie ...”

⁹⁶ Powody ustanowione przez poszczególne instytuty, a będące podstawą do wydalania, muszą być: poważne, zewnętrzne, poczytalne i prawie potwierdzone (kan. 696 § 1); Por. s. 168 niniejszego artykułu.

zgodnie z prawem własnym, uczestniczyć w życiu swego instytutu ⁹⁷.

Kan. 718. Własne prawo powinno określić obowiązki, zwłaszcza ekonomiczne, względem członków instytutów świeckich podejmujących pracę dla instytutu ⁹⁸.

Kan. 719 § 1. Wszyscy członkowie instytutów świeckich powinni zgodnie z własnym prawem odprawiać inne ćwiczenia duchowe, a nie tylko te, które są nakazane w prawie ogólnym ⁹⁹.

Kan. 735 § 1. W stowarzyszeniach życia apostołskiego prawo własne określa dopuszczenie członków, okres próby, włączenie i kształcenie.

Kan. 735 § 3. Własne prawo stowarzyszenia życia apostołskiego powinno określić sposób próby i kształcenia przystosowany do celu i charakteru stowarzyszenia.

Kan. 740. Członkowie stowarzyszenia życia apostołskiego powinni mieszkać w domu lub we wspólnocie zgodnie z prawem i prowadzić życie wspólne, według przepisów prawa własnego, które reguluje także nieobecność w domu lub we wspólnocie.

Kan. 741 § 2. Zgodnie z własnym prawem członkowie stowarzyszeń życia apostołskiego mają zdolność nabywania, posiadania, zarządzania dobrami doczesnymi i dysponowania nimi ¹⁰⁰.

3. *Kanony pozwalające na zastosowanie innych norm od przewidzianych w Kodeksie*

Kan. 119. Wytyczne w odniesieniu do aktów kolegialnych, „chyba że w prawie lub statutach inaczej zastrzeżono”.

W kan. 119 chodzi o procedurę, którą Kodeks Prawa Kanonicznego przewiduje zarówno przy wyborach, jak i przy rozwiązywaniu innych spraw.

Jest rzeczą zrozumiałą, że wytyczne prawa własnego, stosowane w odniesieniu do aktów kolegialnych, powinny być zamieszczone, na co wskazuje obecna praktyka Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich, w konstytucjach.

Kan. 127 § 1. Prawo własne może postanowić, by w przypadku, gdy chodzi tylko o uzyskanie głosu doradczego, przełożony nie był zobowiązany do zwoływania wszystkich radnych.

Kan. 139 § 1. O ile prawo własne nie rozstrzyga inaczej, to na skutek odniesienia się do jakiejś kompetentnej władzy, nawet wyższej, nie zostaje zawieszona władza wykonawcza innej kompetentnej władzy — czy to zwyczajna czy delegowana.

⁹⁷ F. Marlot, jw., s. 38.

⁹⁸ Tamże, s. 40—41.

⁹⁹ Tamże, s. 41.

¹⁰⁰ Por. kan. 741 § 1.

Kan. 148. O ile w prawie własnym czego innego nie postanowiono, do władzy, która eryguje urzędy, dokonuje w nich zmian i znoszeń, należy ich powierzanie.

Kan. 164. Jeżeli prawo własne inaczej nie postanawia, to w wyborach należy zachować przepis kan. 164—179.

Kan. 165. O ile inaczej nie zostało zastrzeżone w prawie własnym albo w prawnych statutach kolegium lub zespołu, wyboru na urząd nie powinno się odkładać przez okres dłuższy niż trzy użyteczne miesiące, licząc od otrzymania wiadomości o wakansie urzędu.

Kan. 167 § 1. Prawo głosowania przysługuje tylko obecnym, „z wykluczeniem, jeśli statuty legalnie czegoś innego nie zastrzegają, możliwości głosowania bądź listownie, bądź przez pełnomocnika”¹⁰¹.

Kan. 174 § 1. Wybory mogą się odbyć przez kompromis, chyba że prawo lub statuty inaczej postanawiają.

Kan. 176. Zgodnie z kan. 119, 1° — o ile prawo własne lub statuty nie postanawiają czego innego — ten powinien być uważany za wybranego i za takiego ogłoszony, kto otrzymał wymaganą ilość głosów:

Kan. 180 § 1. Możliwa jest postulacja, „chyba że prawo zastrzega inaczej”.

Kan. 613 § 1. O ile konstytucje nie stanowią inaczej, to domy zakonne kanoników regularnych i mnichów pozostające pod władzą własnego przełożonego są domami niezależnymi *sui iuris*.

Kan. 616 § 3. Zniesienie domu niezależnego *sui iuris*, o ile konstytucje inaczej nie postanawiają, należy do kapituły generalnej.

Kan. 624 § 1. Konstytucje mogą ustalić, by — inaczej niż postanawia prawo powszechne — przełożeni najwyżsi i przełożeni klasztorów niezależnych *sui iuris* byli ustanawiani na stałe¹⁰².

Kan. 634 § 1. Konstytucje mogą wykluczyć lub ograniczyć zdolność do posiadania, nabywania i alienowania dóbr doczesnych przez instytuty, prowincje i domy zakonne¹⁰³.

Kan. 643 § 2. Prawo własne, oprócz przeszkód określonych w prawie powszechnym, może ustanowić inne przeszkody unieważniające przyjęcie do nowicjatu lub dołączyć dodatkowe warunki.

Kan. 645 § 3. Prawo własne może wymagać przedłożenia dodatkowych dokumentów odnośnie do stwierdzenia zdolności i wolności od przeszkód.

¹⁰¹ Por. kan. 119, 1°.

¹⁰² Por. kan. 578, 586 § 1—2, 631 § 1; Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, 2, 9. Chodzi o zachowanie tradycji i dziedzictwa poszczególnych instytutów życia konsekrowanego.

¹⁰³ W kan. 634 § 1 chodzi o tzw. zakony żebrzące oraz o inne instytuty, które jako osoby prawne na mocy konstytucji nie miały prawa

Kan. 668 § 1. Konstytucje mogą ustalić zasady — i to w sposób odmienny od prawa powszechnego — odnośnie do rozporządzania i do korzyści wypływających z dóbr, które przysługują członkom instytutów zakonnych.

Kan. 668 § 3. Prawo własne może postanowić, by wszystko, co zakonnikowi przysługuje z tytułu pensji, zapomogi albo ubezpieczenia, nabywane było nie dla instytutu.

Kan. 668 § 4. Prawo własne może pozwolić, by zakonnik o ślubach wieczystych częściowo lub całkowicie — za pozwoleniem przełożonego najwyższego — zrzekł się swoich dóbr.

Kan. 727 § 1. Członek włączony na zawsze do instytutu świeckiego, który chce go opuścić, powinien prosić o to Stolicę Apostolską, jeśli instytut jest na prawie papieskim. Gdy zaś instytut jest na prawie diecezjalnym, wówczas, zgodnie z wytycznymi konstytucji, ma się zwrócić o indult odejścia do biskupa diecezjalnego.

Kan. 736 § 1. W stowarzyszeniach życia apostolskiego, o ile konstytucje inaczej nie postanawiają, duchowni są inkardynowani do stowarzyszenia.

Kan. 741 § 1. Konstytucje mogą postanowić, by stowarzyszenia życia apostolskiego nie miały zdolności do posiadania, nabywania, administrowania i alienowania dóbr doczesnych¹⁰⁴.

Kan. 743. Konstytucje mogą zastrzec udzielanie indultu na opuszczenie stowarzyszenia życia apostolskiego dla Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1427 § 1. Konstytucje mogą postanowić, by spory toczące się między zakonnikami lub domami tego samego instytutu zakonnego na prawie papieskim były rozpatrywane w pierwszej instancji nie przez przełożonego prowincjalnego, ale przez inną osobę.

Kan. 1427 § 2. Konstytucje instytutów życia konsekrowanego mogą postanowić, inaczej niż to przewiduje prawo powszechne, by spory zaistniałe pomiędzy dwiema prowincjami były w pierwszej instancji rozpatrywane nie przez przełożonego najwyższego lub jego delegata, ale przez kogoś innego.

III. Dekrety Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich¹⁰⁵

W dwa miesiące po wejściu w życie nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego z 25 stycznia 1983 r.¹⁰⁶ Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich dnia 2 lutego 1984 r. wydała dwa dekrety.

do posiadania, nabywania, administrowania i alienowania dóbr doczesnych.

¹⁰⁴ Por. kan. 634 § 1.

¹⁰⁶ Patrz przypis 9.

¹⁰⁶ Kodeks Prawa Kanonicznego z 25 I 1983 r. zaczął obowiązywać od

Konieczność wydania owych dokumentów została podyktowana potrzebą przypomnienia o dostosowaniu prawodawstwa poszczególnych instytutów życia konsekrowanego do wytycznych Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Należy zaznaczyć, że dekrety te, aprobowane przez papieża Jana Pawła II 31 stycznia, wydane przez Kongregację Zakonów i Instytutów Świeckich 2 lutego 1984 r., zaczęły obowiązywać zgodnie z decyzją Kongregacji od 3 lutego 1983 r., tj. od dnia zamieszczenia ich w *L'Osservatore Romano*.

Fakt natychmiastowej obowiązywalności dekretów, bez *vacatio legis*, tłumaczy się tym, że dokumenty Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich były tylko przypomnieniem, że normy zamieszczone w Kodeksie Prawa Kanonicznego odnoszące się do instytutów życia konsekrowanego powinny być stosowane od dnia 27 listopada 1983 r., czyli od chwili wejścia w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego¹⁰⁷.

1. Dekret *Iuris Canonici Codice*¹⁰⁸

Dekret zaczynający się od słów *Iuris Canonici Codice* stwierdza, że zarówno w konstytucjach, jak i w innych zbiorach prawnych poszczególnych instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego znajdują się normy przeciwne wytycznym Kodeksu Prawa Kanonicznego, dlatego — zgodnie z kan. 6 § 1 — straciły one swoją moc obowiązującą.

Dekret zaznacza również, że po wydaniu Kodeksu Prawa Kanonicznego mogą w prawodawstwach partykularnych instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego zaistnieć luki prawne, które powinny być uzupełnione.

Z tej zatem racji, by w tak ważnej sprawie, jaką jest dostosowanie prawa własnego instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego do Kodeksu Prawa Kanonicznego postępować właściwą drogą, Kongregacja postanowiła wydać następujące wytyczne:

1. Ponieważ według kan. 6 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego wszystkie ustawy przeciwne temuż Kodeksowi utraciły swoją moc, dlatego najwyższy przełożony, działając wraz ze swoją radą kolegiałnie, ma obowiązek określić to, co już nie obowiązuje i zawiadomić o tym wszystkich członków instytutu.

Dekret zwraca uwagę na bardzo ważny moment, tj. że w debatach i w podejmowaniu decyzji przy dostosowywaniu prawodaw-

27 XI 1983 r. Jan Paweł II, konst. *Sacrae disciplinae leges, Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus, Libreria Editrice Vaticana 1983, s. XIV.*

¹⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁸ Patrzy przypis 9.

stwa instytutów życia konsekrowanego do Kodeksu powinni brać udział wszyscy radni.

Należy zaznaczyć, że gdyby nawet według wytycznych prawa własnego przełożony najwyższy nie głosował podczas sesji rady, to w tym przypadku ma nie tylko prawo, ale i obowiązek oddania swego głosu.

2. Konstytucje lub inne zbiory prawne obowiązujące w instytutach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostołskiego mogą zawierać pewne luki, czyli brak w nich jakichś norm. Dlatego Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich upoważnia najwyższego przełożonego, by działając kolegialnie ze swoją radą — o ile dojdzie do przekonania, że wprowadzenie nowych norm lub uzupełnienie luk jest rzeczą konieczną — natychmiast przystąpił do działania¹⁰⁹.

3. To wszystko, co zgodnie z upoważnieniem dekretu *Iuris Canonici Codice* zostało uchwalone przez przełożonego generalnego wraz z radą generalną, po odpowiedniej promulgacji natychmiast nabiera mocy urzędowej i obowiązuje do najbliższej kapituły generalnej. Zadaniem zaś kapituły generalnej będzie rozważenie podjętych przez zarząd generalny decyzji, zatwierdzenie lub odrzucenie ich, uzupełnienie, wprowadzenie zmian, dodanie nowych dyspozycji itp.

Dekret zaznacza, że do aprobaty przez kompetentną władzę kościelną, w myśl przepisów kan. 587 § 2 i 595 § 1, należy przesłać normy zamieszczone tylko w konstytucjach¹¹⁰.

Kongregacja stwierdza też, że to wszystko, co uchwaliła kapituła generalna, a co postanowiono zamieścić w konstytucjach, może być wprowadzone w życie jeszcze przed ich zatwierdzeniem, byleby one nie były sprzeczne z prawem powszechnym.

4. Odnosnie do klasztorów mniszek dekret postanawia, że instytucją upoważnioną do wprowadzania w życie wytycznych owego zarządzenia Kongregacji jest najwyższa władza zakonu, jeśli taka istnieje, tj. w pierwszej fazie przełożona generalna wraz ze swoją radą, a następnie kapituła generalna. W wypadku zaś, gdy jakiś klasztor mniszek nie ma nad sobą żadnej władzy nadrzędnej, wówczas Stolica Apostolska deleguje odpowiednią osobę do zrealizowania wytycznych dekretu.

Można zapytać, dlaczego Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich do realizacji wytycznych omawianego dekretu upoważnia najwyższego przełożonego i jego radnych.

Odpowiadając na postawione wyżej pytanie, trzeba zaznaczyć, iż

¹⁰⁹ Por. kan. 623, 627 § 1, 628 i inne.

¹¹⁰ Obowiązuje to nawet wówczas, gdy konstytucje uzyskały już aprobatę kompetentnej władzy kościelnej. Twierdzenie powyższe wynika z kan. 587 § 2.

w zwyczajnych warunkach, zgodnie z kan. 631 § 1, najwyższą władzę instytutu stanowi kapituła generalna: „Kapituła generalna, która zgodnie z konstytucjami otrzymuje najwyższą władzę w instytucie, powinna być w ten sposób powołana, ażeby reprezentując cały instytut stała się prawdziwym znakiem jego jedności w miłości. Do niej głównie należy strzec dziedzictwa instytutu ..., załatwiać ważniejsze sprawy oraz wydawać normy, które winni wszyscy zachowywać”.

A zatem do przeprowadzenia jakichkolwiek zmian w prawodawstwie dotyczącym całego instytutu upoważniona jest jego najwyższa władza, tj. kapituła generalna. Ponieważ zaś kapituła generalna sprawuje władzę w sposób kolegialny, w ściśle ustalonych przez prawo okresach, a zmiany i dostosowanie prawodawstwa instytutów życia konsekrowanego muszą być dokonane natychmiast, dlatego zaistniała konieczność upoważnienia przełożonego generalnego i jego rady do wprowadzenia wytycznych dekretu.

2. Dekret „*Praescriptis canonum*”¹¹¹

Drugi dekret, wydany — podobnie jak i pierwszy — dnia 2 lutego 1984 r., obowiązujący od 3 lutego 1984 r. i rozpoczynający się od słów *Praescriptis canonum* zarządził wprowadzenie we wszystkich instytutach zakonnych — bo do nich wyłącznie się odnosi — jednolitej dyscypliny, tj. by nowicjusze po zakończeniu nowicjatu, o ile zostaną uznani za odpowiednich, składali śluby, a nie zobowiązania, na co pozwalała instrukcja Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich *Renovationis causam* z dnia 6 stycznia 1969 r.¹¹²: „Kapituła generalna większością dwóch trzecich głosów może wprowadzić zamiast ślubów czasowych innego rodzaju zobowiązania, jak na przykład przyrzeczenia składane Instytutowi.

Te zobowiązania podejmuje każdy nowicjusz z końcem nowicjatu na okres próby trwającej aż do profesji wieczystej czy też do chwili złożenia świętych zobowiązań zastępujących śluby w niektórych Instytutach (DZ 5). Tymi czasowymi zobowiązaniami można się też związać na okres krótszy, a potem je częściej odnawiać albo poprzedzić nimi profesję ślubów czasowych. Jest rzeczą zrozumiałą, że tego rodzaju zobowiązanie czasowe powinno obejmować praktykę trzech rad ewangelicznych, aby w ten sposób stało się prawdziwym przygotowaniem do wieczystej profesji. Chodzi o to, żeby zachować jedność formacji do życia zakonnego. Choć to życie zakonne w sposób definitywny osiąga się dopiero dzięki profesji wieczystej, to jednak w praktyce należy zacząć

¹¹¹ Patrz przypis 9.

¹¹² *Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae*, collegit, digessit notisque ornavit X. Ochoa, vol IV, Roma 1974, n. 3707.

je wcześniej i zaprawiać się w nim przez dość długi czas" (nn. 34—35).

Zasadniczym motywem, którym kierowała się Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich przy wprowadzaniu jednolitej praktyki dla wszystkich instytutów zakonnych, są wytyczne Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., na które powołuje się dekret *Praescriptis canonum*, tj. kan. 607 § 2, 653 § 2 i kan. 654.

Kodeks z 1983 r. w części traktującej o instytutach zakonnych nie zna instytucji „zobowiązań”, a wyraźnie mówi o „ślubach”. „Instytut zakonny jest wspólnotą, której członkowie, zgodnie z własnym prawem, składają śluby wieczyste lub czasowe...” (kan. 607 § 2) „Jeśli po upływie nowicjatu uznano nowicjusza za zdatnego, należy go dopuścić do czasowej profesji, w przeciwnym razie wywalić...” (kan. 653 § 2).

„Przez profesję zakonną członkowie zobowiązują się publicznym ślubem do zachowania trzech rad ewangelicznych, zostają konsekrowani przez posługę Kościoła Bogu i włączeni do instytutu z obowiązkami określonymi w prawie” (kan. 654).

Dyspozycje dekretu są następujące:

1. We wszystkich instytutach zakonnych nowicjusze po zakończeniu nowicjatu, o ile zostaną uznani za odpowiednich, powinni, zgodnie z wytycznymi kan. 653 § 2, złożyć profesję czasową, z wykluczeniem wszelkiego rodzaju innych zobowiązań.

Trzeba zauważyć, że gdyby nawet w jakimś instytucie zakonnym kapituła generalna pozwoliła kandydatom po zakończeniu nowicjatu na składanie — aż do profesji wieczystej — zamiast publicznych ślubów innego rodzaju zobowiązań, to po wydaniu dekretu *Praescriptis canonum* uchwała taka straciła swoje znaczenie, nawet w przypadku zatwierdzenia konstytucji przez Stolicę Apostolską lub biskupa diecezjalnego. Twierdzenie powyższe można uzasadnić wytycznymi kan. 6 § 1 oraz przepisami omawianego dekretu *Praescriptis canonum*.

2. Członkowie, którzy złożyli zamiast ślubów zakonnych innego rodzaju zobowiązania, z chwilą, gdy zbliża się czas ich odnowienia, mają obowiązek na pozostały okres złożyć — według przepisów konstytucji — profesję czasową (śluby czasowe).

3. Dekret musiał rozwiązać problem zaliczenia lub niezaliczenia czasokresu trwania zobowiązań na poczet profesji czasowej wymaganej przez kan. 655 i 658, 2° przed złożeniem profesji wieczystej. „Profesja czasowa winna być składana na okres przewidziany we własnym prawie, nie krótszy niż trzy lata i nie dłuższy niż sześć lat” (kan. 655); „Oprócz warunków określonych przez własne prawo, do ważności profesji wieczystej wymaga się ... uprzedniej profesji czasowej, przynajmniej przez trzy lata...” (kan. 658, 2°).

Dekret zalicza czasokres zobowiązań na poczet profesji czasowej

wymaganej przez cytowane kanony 655 i 658, 2° przed złożeniem profesji wieczystej.

Postanowienia dekretu można zilustrować w następujący sposób: Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 655 i 657 § 2 postanawia, że profesję wieczystą można złożyć najwcześniej po trzech latach profesji czasowej, najpóźniej po sześciu latach, a na zasadzie wyjątku okres ten może być przedłużony do dziewięciu lat: „Jeśli zaś wydaje się to wskazane, kompetentny przełożony może zgodnie z własnym prawem przedłużyć okres profesji czasowej, tak jednak, by okres, w którym zakonnik jest związany ślubami czasowymi, nie przekroczył dziewięciolecia” (kan. 657 § 2).

Przeto, jeśli ktoś zamiast publicznych ślubów czasowych składał zobowiązania i trwał w nich np. przez dwa lata, to po ich upływie obowiązany jest złożyć profesję czasową, po upływie której, zgodnie z prawem własnym, kompetentny przełożony może się zgodzić, by członek złożył profesję wieczystą.

Zakończenie

Instytuty życia konsekrowanego spełniały i spełniają wielorakie funkcje w Kościele katolickim. Nic też dziwnego, że Kościół je ceni, widzi konieczność ich istnienia, a gdy zachodzi potrzeba — przeprowadza odpowiednie reformy.

Skoro instytuty życia konsekrowanego, podobnie jak i inne instytucje, są społecznościami, a społeczności nie można sobie wyobrazić bez ustaw, Kościół musi promulgować dla nich różnego rodzaju wytyczne natury prawnej.

Z tej więc racji Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., uwzględniając dyrektywy Soboru Watykańskiego II, wydał normy prawne odnoszące się do instytutów życia konsekrowanego.

W artykule wykazano, że chociaż Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. odstąpił od zbytnej drobiazgowości, to jednak polecił, by pewne kwestie, a jest ich stosunkowo dużo, zamieścić w konstytucjach lub innych zbiorach prawnych poszczególnych instytutów życia konsekrowanego.

W opracowaniu uzasadniono nadto, że konstytucje instytutów życia konsekrowanego muszą zawierać nie tylko te normy kodeksowe, które Kodeks każe zamieszczać w sposób wyraźny w zbiorze fundamentalnym (konstytucjach), ale również i inne wytyczne kodeksowe.

Zwrócono także uwagę na fakt, że w dostosowywaniu zbiorów prawnych instytutów życia konsekrowanego do wymagań Kodeksu, a zwłaszcza gdy chodzi o to, w jakim zbiorze co zamieścić, trzeba uwzględnić charakter instytutu, cel i zamiar prawodawcy oraz obecną praktykę Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich stosowaną przy zatwierdzaniu konstytucji.

W artykule dokonano zestawień kanonów, które w sposób bezpośredni lub pośredni odsyłają do konstytucji lub do innych zbiorów prawnych. W podobny sposób uczyniono z tymi kanonami, które pozwalają najwyższym władzom instytutu na zastosowanie innych norm od przewidzianych w Kodeksie.

W końcowej części artykułu przeprowadzono krótką analizę dwóch dekretów wydanych 2 II 1984 r. przez Kongregację Zakonów i Instytutów Świeckich, przypominających o nieobowiązywalności dotychczasowych przepisów przeciwnych Kodeksowi, możliwości uzupełnienia luk prawnych oraz o zniesieniu w instytutach zakonnych tzw. instytucji zobowiązań.

**Constitutiones et alia corpora legum
institutorum vitae consecratae
iuxta Codicem Iuris Canonici anno 1983 promulgatum**

In hoc articulo auctor ea pertractavit, quae in Codice Iuris Canonici requiruntur, ut constitutiones et alia corpora legum institutorum vitae consecratae apte recteque concinnentur.

In commentatione demonstratum est, cum termino *ius proprium* cetera corpora legum, ergo et constitutiones amplecterentur, ideo constitutionibus praeter praescripta Codicis, quae in Codice Iuris Canonici corpori fundamentali id est constitutionibus inserenda expresse dicuntur, etiam alia praecepta ad instituta vitae consecratae spectantia annectenda esse.

In disceptatione item confirmatur multas esse causas ut characterem instituti, scopum et mentem legislatoris necnon fundatorum et reformatorum, traditiones instituti et praesentem praxim Congregationis pro Religiosis et Institutis Saecularibus in approbandis constitutionibus usurpatam, quibus efficitur, ut aliae normae constitutionibus, aliae directoriis, aliae statutis aliisque id genus legibus contineantur.

Praeterea in articulo canones indicantur, quibus directe vel indirecte praecipitur, qualia Codicis praescripta constitutionibus, qualia vero aliis legum corporibus singulorum vitae consecratae institutorum applicanda sint.

Isti etiam canones collati sunt, ex quibus dispositiones diversae ab eis, quae in Codice Iuris Canonici anno 1983 promulgato inveniuntur, dari possunt.

Sub finem commentationis duo decreta id est decretum *Iuris Canonici Codicis* et decretum *Praescriptis canonum* a Congregatione pro Religiosis et Institutis Saecularibus die 2 mensis Februarii 1984 anno edita breviter perstringuntur.